Till utbildningsdepartementet YTTRANDE KF2024 /VO1/4

Konstfacks yttrande över förslag för att öka universitets och högskolors kompetens i säkerhetsfrågor (U2024/00153)

Sammanfattning

Promemorian hänvisar till säkerhetsskyddslagstiftningen och har fokus på ”antagonistiska hot mot lärosätenas verksamhet och lärosätenas kompetens och förmåga att säkerställa skydd av såväl informationstillgångar som fysiska miljöer där säkerhetskänslig eller annan skyddsvärd verksamhet bedrivs”. Konstfack har i dagsläget ingen verksamhet som faller inom säkerhetslagstiftningen.

Från Konstfacks sida är det värt att notera att promemorian konstaterar att det vid flertal lärosäten ”bedrivs verksamhet som kan vara skyddsvärd i andra bemärkelser, som om den röjs kan vara till skada för forskningens eller individers integritet eller Sveriges konkurrenskraft”. Konstfack betonar samtidigt vikten av att balansera uppgiften att främja och värna den akademiska friheten, öppenhet och en nödvändig riskmedvetenhet.

Mot bakgrund av det aktuella säkerhetsläget ställer sig Konstfack i huvudsak bakom utredarens förslag:

Att kompetens i säkerhetsfrågor bör beaktas (och redovisas) vid nominering av de ledamöter som regeringen utser.
Att kommande mandatperiod, för de ledamöter som regeringen utser, justeras så att den påbörjas den 1 oktober 2024 och avslutas den 30 april 2027 (ej avslut den 31 september 2027).
Att föra in styrelsens ansvar för viktigare frågor om verksamhetens säkerhet som en ny punkt i 2 kap. 2 § högskoleförordningen.
Att föreslagen ändring i högskoleförordningen bör träda i kraft den 1 juli 2024.
Att Försvarshögskolan ges i uppdrag att genomföra kompetensutvecklande insatser och att dessa i första hand riktas mot styrelsernas ledamöter och lärosätenas ledningar.
Att Regeringen bör utreda hur en stödfunktion kan etableras

Nedan kommenterar Konstfack mer utförligt sin syn på förslagen i promemorian.

2. Kompetens i säkerhetsfrågor bör beaktas vid nominering av de ledamöter som regeringen utser

Förslag: *Nomineringspersonerna bör ges i uppdrag av regeringen att vid inför nomineringen av ledamöter beakta att det i styrelsen som helhet finns allmän kompetens i säkerhetsfrågor. Detta bör gälla utöver dagens uppdrag att förslaget till ledamöter ska avse personer med kompetens och erfarenhet från verksamhet av betydelse för högskolans uppdrag enligt högskolelagen och att en jämn könsfördelning ska beaktas i förslaget. Nomineringspersonerna bör redovisa att, och hur, frågan om kompetens i säkerhetsfrågor har beaktats.*

Konstfack ställer sig bakom utredarens förslag mot bakgrund av det aktuella säkerhetsläget. Vi delar bedömningen att säkerhetsfrågor är av strategisk och principiell vikt och därmed styrelsens ansvar. Likaså att styrelsen däremot inte ska vara en plats för expertutlåtanden eller beslut i enskilda ärenden.

Konstfack välkomnar förslaget att mandatperioden justeras för de ledamöter som regeringen utser, i syfte att säkerställa att nya ledamöter hinner sätta sig in i verksamheten innan beslut ska tas om budget m.m. Därmed skulle kommande mandatperiod påbörjas den 1 oktober 2024 och avslutas den 30 april 2027 (inte den 31 september 2027).

3. Styrelsernas ansvar avseende verksamhetens säkerhet bör förtydligas

Förslag: *Det bör förtydligas i högskoleförordningen att styrelsen har att besluta i viktigare frågor om verksamhetens säkerhet. Regeringen bör säkerställa att lärosätena årligen övergripande redovisar hur de arbetar med säkerhetsfrågor.*

Konstfack ställer sig positiv till utredarens förslag att föra in styrelsens ansvar för viktigare frågor om verksamhetens säkerhet som en ny punkt i 2 kap. 2 § högskoleförordningen (dock inte först av alla punkter). Frågor om skyddsvärd verksamhet kan även omhändertas inom ledningens ansvar för att ”säkerställa att det vid myndigheten finns en intern styrning och kontroll som fungerar på ett betryggande sätt”, enligt Myndighetsförordningen 4 § och Högskoleförordningen 2 kap 2 §[1] eller ingå i punkt 11. ”i övriga frågor som är av principiell vikt”.

Konstfack samordnar säkerhetsarbetet över enhets- och funktionsgränser med syftet att göra gemensamma prioriteringar, öka enhetligheten i arbetet och därmed öka förutsägbarheten för hur anställda och studenter ska agera. Arbetet redovisas till styrelsen inom ramen för intern styrning och kontroll. Här kan även skydd mot antagonistiska hot m m ingå (t ex ansvarsfull internationalisering), som ligger utanför säkerhetslagstiftningen. Även detta, vidare säkerhetsarbete, kan svara mot utredarens beskrivning av styrelsens ansvar för att:

1. säkerställa att det när så krävs genomförs en säkerhetsskyddsanalys, liksom analyser i fråga om annan skyddsvärd verksamhet,
2. säkerställa att det finns riktlinjer där ledningens målsättning med och inriktning för säkerhetsarbetet framgår,
3. tydliggöra myndighetsledningens och den övriga organisationens ansvar, inklusive den eller de som utses att leda och samordna säkerhetsarbetet, och ge dessa befattningar de befogenheter som behövs,
4. säkerställa att säkerhetsarbetet tilldelas nödvändiga resurser,
5. upprätta de interna regler, arbetssätt och stöd som behövs, och
6. säkerställa att innehållet i myndighetens interna regler, arbetssätt och stöd utvärderas samt vid behov anpassas.

[1] Konstfack omfattas inte av Förordning (2007:603) om intern styrning och kontroll eller Internrevisionsförordningen (2006:1228).

4. Försvarshögskolan bör ges i uppdrag att genomföra kompetensutvecklande insatser

Förslag: *Regeringen bör ge Försvarshögskolan i uppdrag att, i samarbete med relevanta myndigheter, utveckla och genomföra kompetenshöjande insatser för universitet och högskolor i fråga om säkerhetsfrågor. Insatserna bör i första hand riktas mot styrelsernas ledamöter och lärosätenas ledningar.*

Lärosätena har, vilket utredaren beskrivit, behov av kompetenshöjande insatser vad gäller annan skyddsvärd verksamhet (inte bara säkerhetskänslig verksamhet i säkerhetsskyddslagens mening).

Konstfack ställer sig därför bakom utredarens förslag att:
- insatserna i första hand riktas mot styrelsernas ledamöter och lärosätenas ledningar,
- introduktion till säkerhetsfrågorna och regeringens förväntningar på styrelserna avseende säkerhetsfrågor införs i Regeringskansliets (Utbildningsdepartementets) introduktion till nya ledamöter
- att Försvarshögskolan ges ett fortsatt uppdrag att, i samarbete med relevanta myndigheter, utveckla och genomföra kompetenshöjande insatser för universitet och högskolor i fråga om säkerhetsfrågor.

Konstfack vill dock påpeka att ledamöternas arvoden bör ses över då styrelsearbetet vuxit i omfattning.

5. Regeringen bör utreda hur en stödfunktion kan etableras

Förslag: *Regeringen bör låta utreda hur en stödfunktion i säkerhetsfrågor kan inrättas för universitet och högskolor. Syftet med en sådan stödfunktion bör vara att bistå lärosäten men även enskilda forskare med stöd i frågor som rör säkerhetsaspekter på internationella samarbeten.*

Konstfack ställer sig bakom utredarens förslag. Länsstyrelserna, som har ett tillsynsansvar, har även ett vägledande uppdrag varför en gränsdragning behövs.

6. Frågan om placering i säkerhetsklass

Rekommendation*: Regeringen bör säkerhetspröva rektorer vid lärosäten som bedriver säkerhetskänslig verksamhet. Om det finns personal vid lärosätet som är placerade i säkerhetsklass bör rektor och styrelseordförande normalt vara placerade i säkerhetsklass 3.*

Utredarens rekommendation förefaller rimlig. Säkerhetsprövning inom ett lärosäte bör i övrigt följa av rektors vidaredelegation. Konstfack avstår från övriga synpunkter.

Ärendet har beslutats av rektor Anna Valtonen efter föredragning av förvaltningschef Elisabet Nordwall. I den slutliga handläggning har styrelsens ordförande Magnus Aspegren och vice ordförande Sven Eric Söder deltagit. Synpunkter har även inhämtats vid styrelsens sammanträde den 12 februari.

Stockholm den 13 februari 2024

Anna Valtonen
Rektor